

Přenos a protipřenos v oblasti poradenského procesu z pohledu pozitivní psychodynamické terapie

Luděk Kazda

*Soukromá praxe, Brandýs nad Labem
kazda.l@tiscali.cz*

Abstrakt

Fenomény přenosu a protipřenosu vypovídají o nás, o tom jak prožíváme sebe a okolní svět. Podle autora trvá všeobecné povědomí, že tato problematika patří výhradně do hájemství klinické psychologie. Ztotožňuje se s tvrzením, že k přenosu a protipřenosu může docházet nejen mezi klientem a terapeutem, ale i mezi poradenským pracovníkem. Proto je důležité těmto procesům věnovat náležitou pozornost a to se podle autorova názoru neděje.

Klíčová slova: Přenos; protipřenos; pozitivní psychoterapie; psychologie práce

Motto Psychologických dnů bylo inspirující pro výběr tématu tohoto příspěvku. Fenomény přenosu a protipřenosu vypovídají o nás, o tom, jak prožíváme sebe a okolní svět. Podle autora panuje všeobecné povědomí, že tato problematika patří výhradně do hájemství klinické psychologie. Ztotožňuje se s tvrzením, že k přenosu a protipřenosu může docházet nejen mezi klientem a terapeutem, ale i mezi klientem a poradenským pracovníkem. Proto je důležité těmto procesům věnovat náležitou pozornost i v oblasti poradenského procesu a to se podle autorova názoru neděje. Tento příspěvek se pokouší přispět k nápravě tohoto stavu.

Kdy bychom měli těmto fenoménům věnovat pozornost? Domnívám se, ve všech případech, kdy se nám nedaří klientovi pomoci; samozřejmě v případech, kdy lze vyloučit profesní pochybení. Tam, kde zjistíme, že neúspěch se odvíjí od osobnostních kvalit poradenského pracovníka nebo klienta. Práce s přenosem je jedním ze základních úkolů každé psychodynamické terapie, neznamená to ale, že se s těmito fenomény nesetkáváme v jiných oblastech, kde pracujeme v diádě. Obecně se má za to, že přenosová neuróza se má odstranit, jakmile si klient uvědomí, že jeho vnímání v analytické situaci je více nebo méně zkreslené. Analýza přenosu a protipřenosu je užitečným nástrojem pochopení terapeutických vztahů. Jednou z metodologických možností rozboru těchto složitých vazeb je aplikace pozitivní psychodynamické koncepce.

Autoři uvádějí, že neuróza přenosová znamená přenesení infantilních přání a vztahů vůči otci či matce do vztahů k terapeutovi; šířeji, přenášení emočních vztahů a zkušeností z minulosti do vztahů současných, nejen vůči rodičům a nejen k terapeutovi (Hartl, Budka, 1993, s. 123). Podle citovaných autorů je **přenos u homo sapiens univerzálním jevem**. S tímto fenoménem se setkáváme velmi často. Autor se ztotožňuje se s tvrzením, že k přenosu a protipřenosu může docházet nejen mezi klientem a terapeutem, ale i ve všech procesech a dlouhodobějších kontaktech. Proto je důležité těmto procesům věnovat náležitou pozornost i v oblasti poradenského procesu.

Analýza přenosu a protipřenosu je tedy užitečným nástrojem pochopení vztahů i v oblasti psychologie práce. Jednou z metodologických možností rozboru těchto složitých vazeb je aplikace pozitivní psychodynamické koncepce.

Podle N. Peseschkiana (1987) je pozitivní přístup charakterizován kladným obrazem člověka, představou harmonie životních kvalit a zkoumáním základních schopností, které jsou s to nalezené kvality života uskutečnit.

Pozitivní psychoterapie pracuje s koncepty čtyř kvalit života, k nimž patří tělo, výkony, sociální kontakt a spiritualita. Jejich obsah je následující:

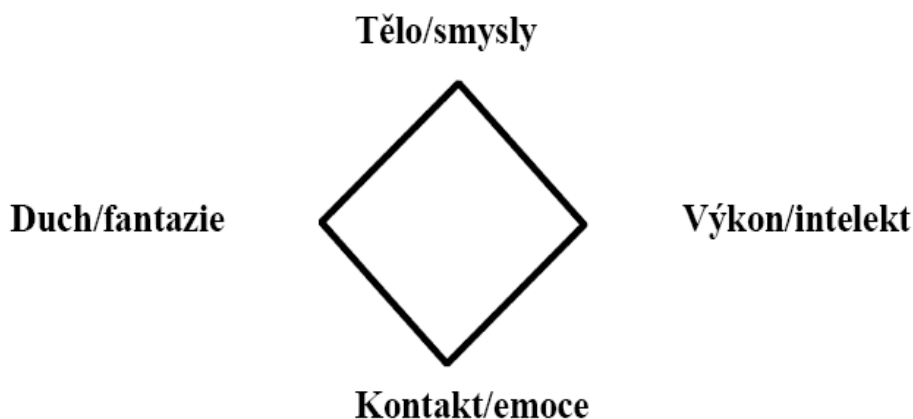
Tělo/smysly: V popředí stojí pocit z vlastního těla a smyslové vjemy: Jak člověk vnímá své tělo, jak prožívá a reaguje na své smyslové dojmy a podobně. Je to oblast somato-fyziologická a senzoriální.

Výkon/intelekt: Zde se realizují inteligence a jiné výkony. V této oblasti se také uskutečňuje akceptace intelektových a jiných výkonových norem a jejich začlenění do sebekoncepce. Je to oblast intelektuální a výkonová.

Kontakt/emoce: Tato životní kvalita představuje sociální a prožitkové schopnosti. Je to oblast sociálního styku a emocionality.

Duchovno/fantazie: Poslední oblastí duševního života je spiritualita a intuice. Patří sem mimo jiné intuice, chápání smyslu života, plánování budoucnosti a podobně.

Graficky tyto životní kvality a zároveň energetické oblasti zobrazujeme pomocí tzv. romboidu, jemuž říkáme také model energetické rovnováhy:

Základní dimenze přenosu operacionalizujeme v pozitivní psychodynamické terapii otázkami, vycházejícími z uvedených životních kvalit:

- Jak se s Vámi klient cítí? Jak reaguje jeho tělo (např. zrudnutí, třes, přiškrcený hlas, tlak na prsou atd.)?
- Co si o Vás klient myslí (např. jste pro něj zajímavý, chápete jej či nikoli, repektuje Vaši autoritu, atd.)? Nevyvoláváte v něm nějaký konflikt?
- Koho klientovi připomínáte? Jaké má pocity (pocituje důvěru, sympatie, nebo má strach, obavy atd.)? Podřizuje se terapeutovi nebo chce mít situaci pod kontrolou a sám ji řídit?
- Co klient od Vás očekává nebo co by si přál? Co jej ruší? Co by rád se svým terapeutem podnikl, kdyby nebyl jeho klientem?

K protipřenosu se můžeme dostat například otázkami jako

- Jak se cítíte ve společnosti klienta? Jak reaguje Vaše tělo (např. pocit vyčerpanosti, bolest hlavy, těžký žaludek, tlak v prsou)?
- Co si myslíte o klientovi (je např. nudný, atraktivní, kultivovaný, neupravený)? Vyvolává ve Vás nějaký vnitřní konflikt?
- Co/koho Vám klient připomíná (např. nepříjemné zkušenosti s vlastním partnerem, vlastní ambice, zklamání atd.)? Jak často se setkáváte s podobnými problémy u jiných klientů?
- Co očekáváte nebo si přejete ve vztahu ke klientovi (např. vděčnost, beznaděj, rychlé vyléčení, odmítnutí atd.)? Co byste rád s klientem podnikl, kdybyste nebyl jeho terapeutem?

V pozitivní psychodynamické terapii je dále důležité tzv. pozitivní přeznámkování přenosu a protipřenosu: v obou případech jde o vítanou schopnost využít minulé zkušenosti v současné situaci. Projekce nevědomých obsahů je něco přirozeného a daného.

Projekce znamená přesunutí subjektivního obsahu na objekt. Je to proces protikladný introjekci. Subjektivní obsahy se odcizují subjektu a jsou tak říkajíc vtěleny do objektu. Subjekt se zbavuje nepřijatelných bolestivých obsahů tím, že je projikuje.

Všechny projekce vyvolávají protiprojekce tam, kde si objekt neuvědomuje vlastnost projikovanou subjektem, stejně jako analytik odpovídá na přenos „protipřenosem“, když přenos projikuje obsah, jenž si terapeut sám neuvědomuje, ale který u něho přesto existuje. Protipřenos je tudíž stejně užitečný a smysluplný nebo je stejnou překážkou pro terapeuta jako přenos klienta, když se snaží vytvořit lepší raport, nutný k rozpoznání určitých nevědomých obsahů. Protipřenos je stejně jako přenos cosi nutkavého, je to nesvoboda, protože znamená „mystickou“ tj. nevědomou identitu s objektem.

V životě platí obecně - zkušeností není to, co se nám stane, nýbrž to, co s tím uděláme. Proto je důležité využít přenosové a protipřenosové fenomény ve prospěch klienta tak, aby se jejich dynamika transformovala do zdravého adaptivního jednání. Pozitivní psychodynamická terapie nám poskytuje řadu návodů, jak přeměnit negativa v pozitiva, jak dospět od dysfunkčnosti k eufunkčnosti. To je zároveň odpověď na otázku, zda uvedené fenomény poradenský proces narušují nebo mohou být pro klienta i poradce prospěšné.

Literatura

Jung, C. G. (1993). *Analytická psychologie. Její teorie a praxe*. Praha: Academia.

Peseschkian, N. (1996). *Kupec a papoušek*. Brno : Cesta. ISBN 80-853119-60-8.

Kazda, L.; Kulka, J. Přenos a protipřenos v pozitivní psychodynamické terapii. In *Trenčanské Teplice. XXV. Česko-Slovenská psychoterapeutická konference 2005*. 2005.

Hartl P.; Budka, J. *Psychologický slovník*. Praha 1993, str.123.